

ЗАТВЕРДЖЕНО
Методичною радою
університету
від 26.02.2020
(протокол №5)

Силабус
ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ
Психологія дитяча
2025-2026 навчальний рік

Освітні програми: «Дошкільна освіта та психолого-педагогічний супровід дітей дошкільного віку» і «Дошкільна освіта та корекція мовлення дітей дошкільного віку» (скорочений термін навчання)

Спеціальність А 2 Дошкільна освіта

Галузь знань А Освіта

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Викладач	Цибуляк Наталя Юріївна
Посилання на сайт	http://bdpu.org/faculties/fdssso/structure-fdssso/kaf-psychology/composition-kaf-psychology/tsibulyak/
Контактний тел.	0502096868 (до 18.00)
Е-mail викладача:	nata.tsibulyak@gmail.com
Графік консультацій	щосереди та щочетверга об 14.35

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
6/180	30 (денна форма) 8 (заочна форма)	30 (денна форма) 8 (заочна форма)	120 (денна форма) 164 (заочна форма)	екзамен

Семестр: 1 (денна та заочна форми навчання)

Мова навчання: українська

Ключові слова: психологія дитяча, психічний розвиток, дитина, провідна діяльність, соціальна ситуація розвитку, вікові новоутворення, нормативні кризи розвитку.

Мета та предмет курсу: Предметом вивчення навчальної дисципліни є психічний розвиток дитини до вступу в школу. Метою вивчення навчальної дисципліни є забезпечення високоякісної підготовки компетентного фахівця – професіонала, здатного до багатоваріантної педагогічної діяльності, спроможного творчо реалізувати завдання освітнього процесу дошкільної освіти з урахуванням закономірностей психічного розвитку дитини, формування її особистісних якостей на різних вікових етапах.

Компетентності:

ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ФК-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості.

ФК-4. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довкіллі).

ФК-5. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими.

ФК-6. Здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку навичок свідомого дотримання суспільно визнаних морально-етичних норм і правил поведінки.

ФК-9. Здатність до розвитку перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості в дітей раннього і дошкільного віку.

ФК-12. Здатність до фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку, корекції і зміцнення їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності.

Програмні результати навчання:

ПРН-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі.

ПРН-02. Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.

ПРН-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей.

ПРН-07. Планувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей і потреб дітей.

ПРН-10. Знати принципи функціонування системи раннього втручання, розуміти можливості опори на неї у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

ПРН-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища.

ПРН-22. Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

Зміст курсу

Змістовий модуль 1. Дитяча психологія як наука

Тема 1. Предмет і методи дитячої психології

Предмет дитячої психології як галузі вікової психології. Завдання дитячої психології як науки. Актуальні проблеми дитячої психології. Зв'язок дитячої психології з іншими науками. Основні поняття дитячої психології, дослідження зарубіжних і вітчизняних учених. Історія становлення дитячої психології як науки. Природничо-наукові передумови виникнення дитячої психології як самостійної галузі знань. Розвиток дитячої психології в другу половину XIX – поч. XX ст. Розробка проблем дитячої психології радянськими вченими другої половини XX ст. Внесок українських вчених у розвиток дитячої психології. Сучасні дослідження у галузі дитячої психології.

Методологічні принципи вивчення психіки дитини. Етапи психологічного дослідження. Класифікація методів дитячої психології. Методи вивчення особливостей психічного розвитку дитини (спостереження, експеримент, близнюків метод, тести, опитування, соціометрія, біографічний метод та ін.). Спостереження як метод психологічного дослідження. Експеримент як основний метод дитячої психології, його характеристика. Інтерпретаційні методи психології (експериментально-генетичний, структурний). Методи розвитку та корекції особливостей психічного розвитку дитини.

Тема 2. Сутність та основні закономірності психічного розвитку дитини

Теорії психічного розвитку дитини (етологічний підхід, психоаналітична теорія, теорія прихильності, теорія когнітивного розвитку, біхевіоризм, теорія конвергенції двох факторів).

Рушійні сили та умови психічного розвитку (спадковість, середовище, психічна активність). Генетичний, індивідуальний, культурно-історичний довід дитини. Вікові закономірності психічного розвитку дитини (безперервність, нерівномірність, гетерохронність, детермінованість, кумулятивність, сенситивність та ін.). Знакове опосередкування вищих психічних функцій. Розвиток і навчання, їхнє співвідношення. «Соціальна ситуація розвитку», зона «найближчого розвитку», «провідна діяльність» за Л. Виготським. Єдність афекту й інтелекту.

Тема 3. Вікова періодизація психічного розвитку дитини

Дитинство як психологічний феномен. Визначення сутності основних понять: психічний розвиток, кількісні зміни, якісні зміни, новоутворення, криза психічного розвитку. Вікова періодизація та критерії її визначення. Види вікових періодизацій. Сучасна періодизація психічного розвитку дитини. Психологічна природа вікових криз розвитку. Біологічний, соціальний і психологічний вік. Характеристика вікових періодів дитинства.

Змістовий модуль 2. Психічний розвиток дитини першого року життя

Тема 4. Загальна характеристика стадії новонародженого

Мікроперіодизація психічного розвитку дитини на першому році життя. Характеристика пологової кризи. Анатомо-фізіологічні зміни в організмі новонародженого. Вроджені рефлексії й інстинктивні форми поведінки. Реакція дитини на об'єкти оточуючого світу. Різноманітні погляди вчених на новонародженого (психоаналіз, когнітивна психологія, біхевіоризм та ін.). Фізична та психічна активність новонародженого. Своєрідність психічного розвитку новонародженого. Розвиток сенсорної сфери дитини, вибіркоче ставлення до оточуючого. Основні новоутворення періоду новонародженості. Психологічний механізм формування потреби у спілкуванні з дорослим.

Тема 5. Особливості психічного розвитку немовляти

Комплекс поживлення. Роль дорослого у психічному розвитку немовляти. Своєрідність соціальної ситуації розвитку дитини на першому році життя. Ситуативно-особистісна та ситуативно-ділова форми спілкування дитини з дорослим. Явище госпіталізму. Предметно-маніпулятивна діяльність як провідна діяльність немовляти. Формування цілеспрямованих предметних дій дитини. Кризи психічного розвитку протягом першого року життя. Основні новоутворення у немовлячому віці. Зміни у передмовленневих вокалізаціях дитини. Особливості свідомості, самосвідомості та образу «Я» немовляти. Особистісна активність дитини. Передумови подальшого особистісного зростання.

Змістовий модуль 3. Психічний розвиток дитини раннього віку.

Тема 6. Характеристика психічного розвитку дитини раннього віку

Своєрідність соціальної ситуації розвитку. Ситуативно-ділова форма спілкування дитини з дорослим. Поведінковий комплекс «гордість за досягнення». Виникнення потреби у спілкуванні з однолітками. Оволодіння ходьбою, її роль у психічному розвитку дітей. Характеристика предметної діяльності як провідної у ранньому віці. Етапи формування предметної діяльності. Розвиток співвідносних та орудійних дій. Поява ігрової діяльності. Етапи формування ігрової діяльності. Передумови оволодіння сюжетно-рольовою грою. Механізм становлення ігрових заміщень. Процесуальна та символічна гра дитини раннього віку. Ситуативність поведінки дитини. Подолання ситуативності та формування ідеального плану дій. Здатність до виконання мовленнєвих інструкцій.

Умови виникнення перших активних слів дитини. Закономірності оволодіння граматичною будовою мовлення. Феномен автономного дитячого мовлення.

Тема 7. Розвиток пізнавальної сфери дитини раннього віку. Криза третього року життя

Розвиток сприймання як домінуючого пізнавального процесу. Становлення первинних форм наочно-дійового мислення. Формування узагальнень у предметних діях дитини. Роль мовлення у розвитку мислення дитини. Особливості пам'яті, уваги та уваги дитини.

Причини виникнення та симптоми кризи третього року життя. Поява самостійності та цілеспрямованості діяльності дитини. Передумови становлення особистості. Основні новоутворення дитини раннього віку. Оволодіння правилами поведінки, контролем власних дій. Формування системи «Я».

Змістовий модуль 4. Психологічна характеристика діяльності дитини у дошкільному віці

Тема 8. Гра як провідна діяльність дітей дошкільного віку

Основні новоутворення дітей дошкільного віку. Роль гри у розвитку психіки дитини. Класифікація ігор дітей дошкільного віку. Вплив іграшок на психічний розвиток дітей дошкільного віку. Соціальна природа сюжетно-рольової гри дошкільника. Структура сюжетно-рольової гри дошкільника. Особливості розвитку сюжетно-рольової гри впродовж дошкільного дитинства. Етапи розвитку сюжетно-рольової гри. Взаємовідносини та спілкування між дітьми. Реальні та рольові взаємостосунки дітей у грі. Корекція негативних взаємовідносин.

Тема 9. Продуктивні види діяльності дошкільника

Трудова діяльність дитини дошкільного віку. Формування психологічних передумов трудової діяльності. Етапи становлення трудової діяльності. Характерні особливості праці дошкільника. Особливості уявлень дошкільників про працю дорослих. Вплив трудової діяльності на психічний розвиток дітей. Роль емоцій у формуванні мотивів трудової діяльності дітей. Види та форми організації праці дошкільників. Розвиток образотворчої діяльності дітей дошкільного віку. Малювання і стадії його розвитку протягом дошкільного віку. Особливості дитячого малюнка (схематизм, прозорість, статичність). Розвиток графічних образів. Механізм утворення графічних шаблонів. Особливості змісту та кольору малюнка дошкільника. Значення ліплення й аплікації для психічного розвитку дитини. Конструктивна діяльність дошкільника. Типи конструктивної діяльності, їх вплив на психічний розвиток дитини.

Тема 10. Психологічна характеристика навчальної діяльності дошкільника

Психологічні передумови формування навчальної діяльності у дошкільному віці. Умови розвитку навчальної діяльності дошкільника. Специфіка навчальної діяльності дошкільника. Зміст і структурні компоненти навчальної діяльності. Рівні розвитку навчальної діяльності дітей. Формування пізнавальних інтересів дитини. Формування вміння вчитися.

Змістовий модуль 5. Спілкування дитини з дорослими та ровесниками

Тема 11. Особливості спілкування дитини з дорослими

Спілкування як умова психічного розвитку дитини. Види спілкування з дорослими. Основні форми, мотиви та засоби спілкування дитини з дорослим. Модель оптимального спілкування педагога з дитиною. Роль експресивних засобів у спілкуванні дитини й дорослого. Особливості спілкування дитини з батьками.

Тема 12. Особливості спілкування дитини з ровесниками

Взаємовідносини та спілкування між дітьми. Корекція негативних взаємовідносин. Роль спілкування з ровесниками у формуванні особистості дитини. Форми спілкування дошкільника з ровесниками. Популярність дитини у групі ровесників. Конфлікти між дітьми. Їх причини. Шляхи вирішення конфліктних ситуацій.

Змістовий модуль 6. Сенсорний розвиток дитини дошкільного віку

Тема 13. Характеристика пізнавальної сфери дошкільника

Особливості уявлень дитини про навколишній світ. Феномени Ж. Піаже: егоцентризм, реалізм, анімізм, артифікалізм). Своєрідність образу світу дошкільника. Шляхи формування уявлень дитини про оточуючий світ. Подолання егоцентризму та розвиток децентрації. Опосередкованість пізнавальних процесів дитини. Закон «паралелограму розвитку». Наочне моделювання. Формування перцептивних орієнтовних дій, опосередкованих сенсорними еталонами.

Тема 14. Сенсорний розвиток дітей дошкільного віку

Принципи побудови системи сенсорного виховання. Керівництво сенсорним розвитком дошкільника. Етапи засвоєння сенсорних еталонів. Розвиток основних видів відчуттів у дошкільному віці. Особливості розвитку сприймання. Етапи розвитку сприймання. Специфіка сприймання дітьми простору та часу. Сприймання дитиною художніх творів, малюнків, картин. Сприймання дітьми дошкільного віку оточуючих людей. Формування образу людини у дошкільному віці.

Змістовий модуль 7. Розвиток пізнавальних процесів у дітей дошкільного віку

Тема 15. Розвиток уваги та пам'яті дошкільника

Особливості уваги у дітей дошкільного віку. Функції уваги дошкільника. Мимовільна та довільна увага дітей, умови її розвитку. Після довільна увага. Розвиток властивостей уваги дітей (стійкість, обсяг, переключення, коливання, розподіл). Неуважність та шляхи її подолання. Засоби організації та підтримки уваги дошкільників. Розвиток мимовільної та довільної пам'яті у дошкільному віці. Формування елементів логічної, рухової, емоційної, образної, вербальної та інших видів пам'яті дошкільників. Роль різних видів діяльності у розвитку уваги та пам'яті дітей.

Тема 16. Розвиток мовлення та мислення дошкільника.

Напрями розвитку мовлення дошкільника. Види мовлення (діалогічне, монологічне, ситуативне, контекстне). Розвиток функцій мовлення. Усвідомлення дитиною словесного складу мовлення та звукового складу слова. Розвиток словника та граматичної будови мовлення. Феномен егоцентричного мовлення та мислення. Розвиток мислення. Взаємозв'язок різних форм мислення дитини (наочно-дійове, наочно-образне, наочно-схематичне, словесно-логічне). Оволодіння знаково-символічною діяльністю. Розвиток основних мислительних операцій (аналіз, синтез, порівняння, класифікація, серіація, узагальнення). Вікові психологічні новоутворення у мисленнєвій діяльності дитини. Мислення та діяльність дітей. Керівництво розвитком мислення дошкільника.

Тема 17. Розвиток уяви дитини

Характерні особливості уяви дошкільника. Умови виникнення та розвитку уяви. Види та функції уяви дошкільника. Складові елементи уяви. Розвиток операцій уяви (уособлення, антропоморфізація, аглютинація, гіперболізація, комбінування). Етапи розвитку уяви у дошкільному віці. Форми прояву уяви дошкільника. Відокремлення реального й уявного світу. Уява та творчість дитини. Деякі індивідуальні особливості уяви дитини. Методи діагностики уяви дошкільника. Управління розвитком уяви дітей.

Змістовий модуль 8. Емоційно-вольова сфера дошкільника

Тема 18. Розвиток емоційно-вольової сфери у дошкільному віці

Загальні закономірності розвитку емоцій і почуттів в онтогенезі. Динаміка розвитку емоційної сфери дитини. Умови розвитку емоцій і почуттів у дітей. Напрями розвитку почуттів дитини. Становлення та розвиток моральних, інтелектуальних, почуттів. Роль емоцій у житті дитини. Емоційні порушення у дошкільників. Причини емоційного неблагополуччя. Керівництво розвитком почуттів в дошкільному віці. Роль гри у подоланні емоційних порушень дитини. Характерні особливості вольової сфери дітей. Становлення вольової дії у дітей дошкільного та шкільного віку. Мимовільна, довільна та вольова поведінка дитини. Розвиток вольових якостей дитини у різних видах діяльності. Критерії вольового розвитку дитини. Керівництво розвитком волі в дошкільному віці. Розвиток цілеспрямованості дитини. Умови розвитку волі в різних видах діяльності дитини.

Змістовий модуль 9. Розвиток особистості та самосвідомості дошкільника

Тема 19. Становлення особистості дитини у дошкільному віці

Погляди вчених щодо терміну зародження особистості. Умови розвитку особистості дитини дошкільного віку. Спілкування як умова і чинник розвитку особистості. Вплив дорослих на розвиток особистості дошкільника. Роль однолітків у розвитку особистості дитини. Діяльність і розвиток особистості дитини. Роль навчання та виховання у формуванні особистості. Основні

новоутворення особистості у дошкільному віці, їхня характеристика. Домагання визнання. Становлення особистісних механізмів поведінки. Формування моральних якостей особистості. Основні симптоми кризи шостого року життя.

Тема 20. Розвиток самосвідомості дошкільника

Загальна характеристика самосвідомості дошкільника. Структура самосвідомості. Психолого-педагогічні умови розвитку самосвідомості. Особливості самосвідомості дитини. Розвиток самооцінки дошкільника, види самооцінки, їх генезис. Становлення образу «Я» дошкільника. Виникнення та розвиток саморегуляції діяльності. Розвиток самооцінки дітей в залежності від особливостей виховання.

Змістовий модуль 10. Розвиток мотиваційної сфери і моральне становлення особистості дошкільника

Тема 21. Розвиток мотиваційної сфери дошкільника

Загальна характеристика мотиваційної сфери дошкільника. Типи мотивів поведінки дитини. Підпорядкування (ієрархія) мотивів. Зміна мотивів поведінки протягом дошкільного дитинства.

Тема 22. Моральне становлення особистості дошкільника

Умови морального розвитку особистості дитини. Розвиток моральної свідомості дитини. Становлення етичних інстанцій та моральних почуттів дошкільника. Негативні форми поведінки: причини, прояв, особливості протікання, шляхи подолання. Роль художньої літератури у моральному розвитку дитини.

Змістовий модуль 11. Індивідуально-психологічні властивості дитини

Тема 23. Індивідуально-психологічні властивості дитини дошкільного віку

Характеристика статево-рольового розвитку дитини (статева ідентифікація та диференціація). Біологічна та психологічна стать. Психологічні відмінності між хлопчиками та дівчатками. Вікові особливості виникнення і прояву різних властивостей темпераменту дошкільників. Співвідношення спадкового й набутого у темпераменті дитини. Темперамент та врахування його особливостей у роботі з дітьми. Умови формування характеру у дошкільному віці. Етапи формування характеру дошкільників. Розвиток здібностей дитини. Загальні та спеціальні здібності дитини. Пізнавальні здібності дошкільників. Практичні здібності дошкільників. Умови розвитку здібностей дітей дошкільного віку.

Змістовий модуль 12. Психологічна готовність дитини до шкільного навчання. Психологія молодшого школяра

Тема 24. Характеристика психологічної готовності дитини до навчання

Криза сьомого року життя. Психологічні новоутворення дошкільного віку. Передумови готовності дитини до навчання. Формування «внутрішньої позиції школяра». Поняття психологічної готовності до навчання. Дослідження даної проблеми. Структура психологічної готовності до навчання. Мотиваційна, інтелектуальна (розумова), морально-вольова (емоційно-вольова) готовність до навчання. Готовність до спілкування з дорослими та однолітками. Методики діагностики психологічної готовності до навчання.

Методи навчання: Передбачається поєднання широкого спектра методів навчання, зокрема словесно-ілюстративного, репродуктивного, проблемного викладу, частково-пошукового (евристичного), дослідницького, інтерактивного, практико-орієнтованого методів, а також методів самостійної роботи, індивідуальних консультацій і цифрової підтримки навчання.

Основними формами організації освітнього процесу під час вивчення ОК «Психологія дитяча» є лекційні, семінарські, практичні заняття, самостійна та індивідуально-дослідна робота здобувачів вищої освіти. Словесно-ілюстративний метод використовується під час лекцій для подання основних теоретичних положень, понять, закономірностей і моделей психічного розвитку дитини від народження до молодшого шкільного віку. Пояснення навчального матеріалу супроводжується прикладами, схемами, таблицями, аналізом вікових періодизацій, характеристик

провідної діяльності, новоутворень, криз психічного розвитку, а також розглядом типових ситуацій дитячого розвитку та поведінки.

Репродуктивний метод застосовується під час семінарських і практичних занять з метою закріплення базових знань, понять, класифікацій, етапів і характеристик психічного розвитку дитини. Здобувачі освіти виконують завдання, що передбачають відтворення та застосування теоретичних положень: визначення вікових особливостей дітей, характеристику провідних видів діяльності, аналіз особливостей розвитку пізнавальної, емоційно-вольової та особистісної сфер, опис умов психічного розвитку дитини, а також встановлення зв'язків між віком, діяльністю, спілкуванням і новоутвореннями розвитку.

Метод проблемного викладу та частково-пошуковий (евристичний) метод використовуються для розвитку критичного мислення, аналітичних умінь і здатності інтерпретувати психологічні явища дитинства. У процесі роботи здобувачі аналізують проблемні ситуації психічного розвитку, причини труднощів у поведінці, спілкуванні, навчанні чи емоційному стані дитини, обговорюють вікові кризи, індивідуальні відмінності, особливості дітей з різними рівнями розвитку та дітей з особливими освітніми потребами. Такі методи сприяють формуванню вміння бачити психологічний зміст дитячої поведінки та добирати обґрунтовані підходи до її розуміння.

Практико-орієнтований метод передбачає аналіз конкретних психолого-педагогічних ситуацій, характеристику вікових проявів дитини, розгляд прикладів взаємодії з дорослими і ровесниками, інтерпретацію результатів спостереження та обговорення можливих шляхів психолого-педагогічної підтримки. У межах практичних занять можуть використовуватися кейси, мініситуації, фрагменти відеоспостереження, аналіз продуктів діяльності дітей, моделювання ситуацій педагогічної взаємодії та визначення умов безпечного і сприятливого розвитку дитини. Такий підхід сприяє поєднанню теоретичної підготовки з майбутньою професійною діяльністю вихователя і фахівця психолого-педагогічного супроводу.

Дослідницький метод передбачає виконання здобувачами окремих елементів аналітичної та пошукової роботи. Зокрема, студенти мають змогу працювати з науковими та навчальними джерелами, аналізувати підходи до розуміння психічного розвитку дитини, порівнювати психологічні концепції, характеризувати методи дитячої психології, добирати способи вивчення особливостей розвитку дітей різного віку, а також узагальнювати результати спостереження чи аналізу конкретного випадку. Цей метод особливо важливий для формування здатності працювати з джерелами інформації, самостійно опрацьовувати матеріал і застосовувати психологічні знання у практичних ситуаціях.

Інтерактивні методи навчання використовуються з метою розвитку комунікативних умінь, здатності аргументовано висловлювати власну позицію, аналізувати різні погляди та працювати в обговоренні професійних питань. У межах курсу можуть застосовуватися дискусії, мозкові штурми, аналіз кейсів, робота в малих групах, побудова порівняльних характеристик вікових періодів, обговорення психологічних новоутворень, труднощів розвитку, особливостей спілкування та взаємодії дитини з дорослими і ровесниками.

Самостійна робота здобувачів передбачає опрацювання лекційного матеріалу, вивчення наукових і навчально-методичних джерел, виконання письмових, аналітичних і практичних завдань, підготовку доповідей, характеристик вікових періодів, порівняльних таблиць, аналізу психологічних ситуацій, а також добір рекомендацій щодо психолого-педагогічної підтримки дітей. Така робота сприяє розвитку самостійності, навичок пошуку та опрацювання інформації, професійної рефлексії, самоосвіти та готовності до безперервного фахового зростання.

Індивідуальні та групові консультації забезпечують підтримку здобувачів у процесі опанування складних тем, виконання практичних і аналітичних завдань, уточнення особливостей психологічного змісту окремих вікових етапів, механізмів розвитку пізнавальної, емоційно-вольової та особистісної сфер дитини. Консультаційна форма роботи дає змогу коригувати логіку

аналізу психологічних явищ, уточнювати інтерпретацію дитячої поведінки, узгоджувати підходи до характеристики дітей з особливими освітніми потребами та посилювати зв'язок між теорією і практикою.

У процесі навчання також можуть використовуватися цифрові інструменти для пошуку, систематизації, візуалізації та представлення інформації, підготовки презентацій, схем, порівняльних таблиць і навчальних матеріалів. Інструменти штучного інтелекту можуть застосовуватися як допоміжний засіб для генерації ідей, структурування матеріалу, мовного редагування та узагальнення інформації з обов'язковим критичним опрацюванням результатів і дотриманням принципів академічної доброчесності.

Застосування зазначених методів навчання забезпечує поєднання теоретичної підготовки з аналітичною, практичною та рефлексивною діяльністю, сприяє глибшому осмисленню закономірностей психічного розвитку дитини, формуванню вмінь аналізувати індивідуальні особливості дітей, враховувати умови їхнього психофізичного і соціального благополуччя, дотримуватися безпечних умов життєдіяльності та застосовувати психологічні знання у майбутній професійній діяльності.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

ОК складається з лекційних, семінарських, практичних занять, самостійної та індивідуально-дослідної роботи. Заохочується активна участь здобувачів освіти в обговоренні навчальних питань, висловлення власної аргументованої позиції, відповідальний підхід до виконання завдань, готовність до професійної рефлексії, аналізу психологічних особливостей дитячого розвитку та дотримання етичних норм у роботі з матеріалами, що стосуються дітей. Обов'язковою умовою є дотримання принципів академічної доброчесності.

Підготовка до семінарських і практичних занять передбачає опрацювання теоретичних питань за темою з використанням рекомендованої літератури, електронних ресурсів та самостійно дібраних джерел. Результати підготовки обговорюються під час занять у форматі дискусій, аналізу психолого-педагогічних ситуацій, кейсів, мозкових штурмів, порівняння психологічних підходів і характеристик вікових періодів розвитку дитини. У разі пропуску семінарського або практичного заняття його відпрацювання є обов'язковим і здійснюється в очному або дистанційному форматі відповідно до графіка консультацій. Термін відпрацювання — не пізніше ніж через тиждень після проведення заняття, якщо інше не погоджено з викладачем з поважних причин.

Самостійна та індивідуально-дослідна робота виконується у письмовій або електронній формі та подається через платформу Moodle або в інший визначений викладачем спосіб. Такі завдання можуть передбачати аналіз наукових і навчально-методичних джерел, характеристику вікових етапів психічного розвитку дитини, аналіз пізнавальної, емоційно-вольової, мотиваційної та особистісної сфер, підготовку презентацій, порівняльних таблиць, рефлексивних звітів, аналітичних повідомлень, а також розгляд умов психофізичного і соціального благополуччя дітей. Передбачено обговорення виконаних завдань під час семінарських, практичних занять або консультацій. Роботи, виконані не в повному обсязі або оформлені без дотримання встановлених вимог, повертаються на доопрацювання. Повторне подання роботи здійснюється не пізніше ніж через тиждень після отримання зауважень, якщо інше не погоджено з викладачем.

В умовах дистанційного або змішаного навчання лекційні, семінарські та практичні заняття проводяться в онлайн-режимі відповідно до розкладу. Самостійні та індивідуально-дослідні роботи подаються через систему Moodle у визначені терміни. Консультації проводяться згідно з графіком, визначеним викладачем.

Допуск до підсумкового контролю передбачений за умови виконання всіх обов'язкових видів робіт, передбачених програмою курсу, та набрання мінімальної кількості балів за поточну роботу протягом семестру. Підсумковий контроль передбачає перевірку рівня засвоєння основних понять і закономірностей психічного розвитку дитини, розуміння вікових та індивідуальних особливостей дітей, уміння аналізувати особливості розвитку дітей з різними рівнями розвитку і дітей з

особливими освітніми потребами, а також здатності застосовувати психологічні знання для забезпечення психофізичного, соціального благополуччя та безпечної життєдіяльності дітей. За результатами систематичної та успішної роботи протягом семестру, а також за згодою здобувача освіти, підсумкова оцінка може бути виставлена на підставі суми балів, набраних протягом семестру, якщо це передбачено робочою програмою освітнього компонента.

Політика використання штучного інтелекту

Інструменти штучного інтелекту (ШІ), зокрема ChatGPT, Claude, Gemini, Grammarly та інші подібні сервіси, можуть використовуватися здобувачами освіти як допоміжний інструмент під час виконання самостійної та індивідуально-дослідної роботи. Допустимими є використання ШІ для генерації ідей, побудови структури тексту, мовного редагування, узагальнення матеріалу, підготовки презентацій, візуального супроводу, добору формулювань, технічної підтримки аналізу інформації або впорядкування методичних матеріалів. Використання ШІ не замінює самостійного мислення, професійної рефлексії, аналізу, інтерпретації та власних висновків здобувача освіти.

Використання ШІ для створення фрагментів тексту, структури роботи, узагальнення матеріалу, редагування, перекладу, візуалізації або аналізу підлягає обов'язковому розкриттю у письмовій, проєктній або презентаційній роботі відповідно до чинних політик університету. Розкриття подається у вигляді декларації наприкінці роботи або перед списком використаних джерел. У декларації доцільно зазначати назву інструменту, версію, дату використання, характер делегованих завдань, рівень людського контролю, а також підтвердження того, що повна відповідальність за зміст роботи покладається на автора. Інструменти ШІ не можуть вважатися авторами або співавторами роботи.

Під час використання інструментів ШІ заборонено вводити персональні дані, чутливу інформацію, конфіденційні відомості, описи реальних випадків, матеріали практик, дані про дітей, батьків, сім'ї або інші відомості, що можуть порушувати етичні норми, права людини чи вимоги щодо захисту інформації. Будь-які результати, отримані за допомогою ШІ, підлягають обов'язковій критичній перевірці здобувачем освіти. Суттєве використання ШІ підлягає обов'язковому розкриттю у письмовій роботі відповідно до політик БДПУ (Політика БДПУ щодо ШІ в дослідженнях; Рекомендації GAIDeT; Положення про використання ШІ в освітньому процесі). Розкриття подається у вигляді декларації в тексті роботи. Недекларування вважається порушенням академічної доброчесності. Розміщення декларації здійснюється перед «Списком використаних джерел» або наприкінці роботи, якщо список джерел не передбачено.

У декларації стисло зазначаються: (1) інструмент(и), версія(ї) та дати використання; (2) делеговані завдання за таксономією GAIDeT і рівень людського нагляду; (3) підтвердження повної відповідальності автора(ів) за зміст і те, що ШІ не є (співавтором); (4) дотримання етики та безпеки даних (не передавати персональні/чутливі дані; результати ШІ перевіряти критично).

Як згенерувати декларацію (коротка інструкція):

1. Перейдіть до GAIDeT Declaration Generator:

UA <https://panbibliotekar.github.io/gaidet-declaration/index-uk.html>

GB <https://panbibliotekar.github.io/gaidet-declaration/>

2. Вкажіть ПІБ автора(ів).

3. Оберіть інструмент(и) ГШІ, зазначте версію(ї) та дати використання.

4. Позначте делеговані завдання зі списку таксономії GAIDeT та, за потреби, додайте короткий коментар.

5. Натисніть «Згенерувати» і вставте сформований текст у розділ «Декларація використання генеративного ШІ (GAIDeT)» вашої роботи (або на останній слайд презентації під час захисту).

Приклад тексту декларації. Автори декларують використання генеративного ШІ в процесі дослідження та написання. Згідно з таксономією GAIDeT (2025), такі завдання були делеговані інструментам GAI під повним людським наглядом: [перелік того, що делегувалось ШІ].

Використаний інструмент GAI: [назва програми ШІ, яка використовувалась]. Відповідальність за остаточний варіант рукопису повністю лежить на авторах. Інструменти GAI не вказані як автори та не несуть відповідальності за кінцеві результати. Декларацію подав(ла): [прізвище та ім'я].

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: технічне (ноутбук); програмне (Microsoft Office: Power Point, Word, Moodle, Zoom, репозитарій); наочність (презентації у форматі Power Point).

Система оцінювання та вимоги:

Поточний контроль є обов'язковим заходом контролю здобувачів вищої освіти. Основним його завданням є оцінка рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи, повноти та якості засвоєння здобувачами навчального матеріалу за темами, змістовими модулями навчальної дисципліни та виконання індивідуальних завдань відповідно до робочої програми навчальної дисципліни. Поточний контроль здійснюється викладачами впродовж семестру. Кількість отриманих балів з кожного виду навчальних робіт за різними формами поточного контролю виставляється здобувачам вищої освіти у журнал академічної групи після кожного контрольного заходу.

Поточний контроль може проводитися у формі фіксованих виступів здобувачів при обговоренні теоретичних питань, письмового експрес-контролю, перевірки конспектів занять, розв'язання та моделювання професійно зорієнтованих ситуацій, підготовки творчих проєктів, а також у формі тестування.

Нарахування рейтингових балів за формами поточного контролю здійснюється за такими *критеріями оцінювання* як: повнота та логічність знань, володіння понятійним апаратом, вміння аргументувати та робити власні висновки; враховується характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо); глибина знань, їх зв'язок з практикою, інтегрування з суміжними дисциплінами; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач, вміння планувати діяльність відповідно до програмових вимог, добирати ефективні методи та прийоми відповідно до поставлених завдань, творчо підходити до розв'язання професійно зорієнтованих ситуацій.

Розподіл балів, які отримують здобувачів вищої освіти

Поточний контроль та самостійна робота						Залік	Сума	
Тема 1		Тема 2		Тема 3				
T1	T2	T1	T2	T1	T2	Середнє арифметичне за поточну роботу	50	100
25		25		25				
Тема ...		Тема ...		Тема ...				
T1	T2	T1	T2	T1	T2			
25		25		25				

Шкала нарахування рейтингових балів

№ п/п	Види робіт	Кількість балів
1	Рейтингове оцінювання курсу аудиторних занять та самостійної роботи:	
1.1	Підготовка фіксованого виступу	1-5 балів
1.2	Участь у обговоренні питань плану аудиторних занять	1-5 балів
1.3	Використання додаткових літературних джерел, анотації статей	1-5 балів
1.4	Підготовка міні-проєкту	1-5 балів

1.5	Підготовка наукового повідомлення	1-5 балів
1.6	Самостійне опрацювання окремих питань	1-5 балів
1.7	Тестування	1-5 балів
1.8	Складання інтелектуальної карти	1-5 балів

Поточний контроль здійснюється за результатами усіх виконаних завдань, передбачених планами семінарських, самостійних, індивідуальних робіт тощо.

Нарахування рейтингових балів здійснюється відповідно до критеріїв оцінювання (не пізніше ніж за тиждень після проведення семінарського заняття), систематизованих для кожного з видів робіт та представлено на електронній навчальній платформі Moodle БДПУ.

Форми і зміст поточного контролю з кожної теми визначаються в навчально-методичному забезпеченні.

Форма **семестрового контролю** є **екзамен** в обсязі навчального матеріалу, передбаченого її робочою програмою.

Максимальна кількість балів, що нараховується за залік 50 балів.

Критеріями оцінювання є:

Бали	Критерії оцінювання
40 – 50	Відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Спостерігається глибоке володіння матеріалом, здобувач висловлює власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал. Практичне завдання виконане правильно, як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом.
15 – 39	Відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Здобувач виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки. Питання висвітлює повно, висвітлення їх завершене висновками, виявлене вміння аналізувати факти й події, а також виконувати навчальні завдання. У відповідях допущені несуттєві помилки, в усних відповідях – неточності, деякі незначні помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене ставлення слухача до фактів.
1 – 14	Відповіді, в яких відтворюються основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; здобувач у цілому оволодів суттю питань з даної теми, виявляє знання матеріалу, навчальної літератури, намагається аналізувати факти й події, робити висновки. Але дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу. У практичних завданнях припущені несуттєві помилки.

Підсумкова оцінка

За підсумками навчання здобувач вищої освіти може отримати 100 балів. Підсумкова кількість балів визначається за формулою:

$$m = \frac{3K_1 + 3K_2 + 3K_3 + 3K_4}{n} + 50 = 100$$

де m – кількість набраних балів за вивчений курс;

n – кількість залікових кредитів;

50 балів – екзамен.

Загальна кількість балів за ОК обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю за всіма заліковими кредитами, та ділиться на загальну кількість кредитів (визначається середній арифметичний бал). Потім до отриманого показника додаються бали, набрані під час екзамену.

Шкала оцінювання

Оцінка за університетською шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)

Список рекомендованих джерел

Базова

- Дуткевич Т. В. Психологія дитяча : навч. посіб. для студентів ВНЗ спец. «Дошкільна освіта». 2-ге вид., стер. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2016. 347 с.
- Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2015. 398 с.
- Дметерко Н. В. Дитяча психологія : курс лекцій : навч.-метод. посіб. для студ. ВНЗ. 2-ге вид., переробл. і доповн. Слов'янськ : Маторін Б. І., 2011. 230 с.
- Кричківська Т. Д. Психологія дитяча : навч.-метод. комплекс дисципліни для студ. спец. «Дошкільне виховання; практична психологія». Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2010. 136 с.
- Siegler R. S., Saffran J., Gershoff E. T. How Children Develop. 7th ed. New York : Macmillan Learning, 2024.
- McDevitt T. M., Ormrod J. E. Child Development and Education. 7th ed. Pearson, 2020.

Допоміжна

- Кулачківська С. Є., Ладивір С. О. Я – дошкільник (вікові та індивідуальні аспекти психічного розвитку). Київ : Нора-прінт, 1996. 108 с.
- Developmental Psychology : peer-reviewed journal of the American Psychological Association.
- Child Development : journal of the Society for Research in Child Development.
- Journal of Applied Developmental Psychology.
- CDC. Developmental Milestones / Milestone Checklists by Age. Матеріали для відстеження вікових досягнень дитини від 2 місяців до 5 років.
- Center on the Developing Child, Harvard University. Матеріали з розвитку виконавчих функцій, саморегуляції та раннього розвитку дитини.
- UNICEF. Early Childhood Development; UNICEF Vision for Early Childhood Development.
- WHO. Nurturing Care for Early Childhood Development.

Інтернет-ресурси

- Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
- Наукова бібліотека Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

- American Psychological Association (APA): ресурси з developmental psychology та фаховий журнал Developmental Psychology.
- Society for Research in Child Development (SRCD): ресурси з child development та журнал Child Development.
- CDC: Developmental Milestones, вікові чеклісти розвитку дитини.
- Center on the Developing Child at Harvard University.